MALTA

QORTI CIVILI
PRIM' AWLA

ONOR. IMHALLEF
LINO FARRUGIA SACCO

Seduta ta' l-10 ta' Dicembru, 2008

Numru 457/1996/1

Hal Mann Limited
vs
Avukat Dottor Tonio Azzopardi u martu Isabelle ghal kull interess li jista’ jkollha

Il-Qorti,

A. CITAZZJONI:
Rat ic-citazzjoni tas-socjeta` attrici li biha ippremettiet:

Illi s-socjeta` attrici hija kreditrici tal-konvenuti fl-ammont ta’ tmien mija u tlieta u disghin liri Maltin u sitta w tmenin centezmu (Lm893.86), liema ammont jirrapprezenta l-bilanc ta’ prezz ta’ wicc ta’ bank tal-kcina tal-granit, skirting, u materjal iehor lilhom mibjugha u konsenjati mill-istess socjeta` attrici u dan kif jirrizulta mis-sitt fatturi mehmuza mac-citazzjoni (Dok A u Dok F).

Illi l-konvenuti naqsu li jhallsu l-imsemmi ammont ghalkemm debitament interpellati, anke permezz ta' ittra ufficjali, sabiex jersqu ghall-hlas.

Is-socjeta` attrici talbet lill-Qorti:

1. Tikkundanna lill-konvenuti sabiex ihallsu lis-socjeta` attrici s-somma ta' Lm893.86, bilanc ta' prezz ta' l-oggetti lilhom mibjugha u forniti kif fuq inghad.

Bl-ispejjez, inkluzi dawk ta' l-ittra interpellatorja tas-26 ta' Frar 1993 u ta' l-ittra ufficjali tal-5 ta' Frar 1996, oltre mill-imghaxijiet legali sal-jum tal-hlas effettiv, kontra l-konvenuti li gew ingunti ghas-subizzjoni.

Rat id-dikjarazzjoni, il-lista tax-xhieda u d-dokumenti prezentati mis-socjeta` attrici.

B. ECCEZZJONIJIET:

Rat in-nota ta' eccezzjonijiet tal-konvenuti li biha eccepew:

1. Illi preliminarjament, it-talba attrici giet preskritta a tenur ta' l-artikolu 2148(a) tal-Kodici Civili.

2. Illi l-konvenuti ordnaw diversi xogholijiet minghand is-socjeta` attrici. Din il-kawza tirrigwarda parti biss minn dawn ix-xogholijiet u dwarhom hemm kawza ohra pendenti, li din il-kawza ghandha tistenna l-ezitu taghha. Ghalhekk ghandu jkun hemm is-soprassessjoni.

3. Illi bla pregudizzju ghall-premess ix-xogholijiet li saru mis-socjeta` attrici mhumiex skond is-sengha u l-arti u dan kif gie eccepit mill-konvenuti fic-citazzjoni numru 500/96NA fl-ismijiet 'David Demarco nomine vs Avukat Dottor Tonio Azzopardi et' li ghaliha saret referenza.

4. Illi l-konvenut diga hallas lis-socjeta` attrici bil-quddiem is-somma ta' Lm3,765.70 ghax-xogholijiet li saru minghajr sorveljanza (ghaliex is-Supervisor hareg bil-'***vacation leave***') u li mhumiex skond is-sengha u l-arti, u ghalhekk huwa m'ghandux ihallas xejn aktar.

Salv eccezzjonijiet ohra.

Rat id-dikjarazzjoni tal-fatti u l-lista tax-xhieda prezentati mill-konvenuti.

Rat in-nota ta' eccezzjonijiet ulterjuri tal-konvenuti li biha eccepew:
1. Illi minghajr pregudizzju ghall-eccezzjonijiet l-ohra, il-kreditu pretiz mis-socjeta` attrici huwa preskritt bil-preskrizzjoni ta' sentejn skond l-artikolu 2149(a) tal-Kap 16, u ghalhekk il-kreditu pretiz mhuwiex dovut, u dan skond sentenza fl-ismijiet 'Edgar Causon noe vs Abdelsalam A. Sheibani noe', deciza mill-Qorti tal-Kummerc (per Onor. Imhallef Joseph D. Camilleri) fl-4 ta' Dicembru 1987, u sentenza fl-ismijiet 'Camilleri vs Frendo' (Koll. Vol XII p.144). Il-preskrizzjoni tal-hames snin imsemmija fl-artikolu 2156(f) tal-Kodici Civili m'hijiex applikabbli.

2. Illi l-fatt li l-ftehim gie redatt bil-miktub ma jfissirx li l-kuntratt ibiddel is-sustanza tieghu, u ghalhekk jibqa' kuntratt ta' appalt u ghandha tapplika ghalih il-preskrizzjoni msemmija fl-artikolu 2149(a) tal-Kodici Civili.

Rat l-atti kollha tal-kawza.

Semghet lix-xhieda bil-gurament.

Semghet l-abili difensuri.

Ikkunsidrat

C. PROVI:
Rat is-sentenza ta' din il-Qorti diversament presjeduta tad-29 ta' April 1998 fuq l-eccezzjoni tal-preskrizzjoni, u cioe` li l-konvenuti sostnew li huwa applikabbli l-Kap 16 art 2148(a) waqt li l-atturi li hu applikabbli l-art 2156(f). Dik il-Qorti hasset li l-kaz kien jirrigwarda appalt u mhux semplici bejgh u peress li l-kawza giet prezentata entro l-hames snin cahdet l-eccezzjoni.

Rat is-sentenza ta' din il-Qorti diversament presjeduta tas-16 ta' Dicembru 1998 u wara li l-Qorti irreferiet ghall-kaz ta' Abdilla vs Attard (VCC) fejn kien gie deciz li ma hemmx *res judicata* u setghet tinghata kwalunkwe eccezzjoni dwar preskrizzjoni billi ma giex indikat artikolu tal-ligi u ghalhekk gie meqjus li qisu ma nghatat ebda eccezzjoni, fil-kaz in ezami l-Qorti gja iddecidiet liema perjodu ta' preskrizzjoni kien applikabbli u ghalhekk il-Qorti cahdet l-eccezzjoni ulterjuri.

Rat is-sentenza ta' l-Onor. Qorti ta' l-Appell ta' l-4 ta' Dicembru 2006 li wara li ezaminat l-elementi ta' motivazzjoni u tad-dispozittiv ta' sentenza u irriferiet ghall-kawza Micallef vs Borg tat-23 ta' Mejju 1947 (Kollezz. XXXIII-I-114 sa 116), il-Qorti ta' l-Appell iddecidiet li l-imsemmija sentenza tad-29 ta' April 1998 iddecidiet li tichad l-eccezzjoni tal-preskrizzjoni skond l-artikolu 2148(a) tal-Kodici Civili u ma inkludietx fid-dispozittiv dikjarazzjoni li l-preskrizzjoni applikabbli fil-kaz kien dak tal-hames snin a tenur tal-Kap 16 art 2156(f) u l-kumment ta' l-ewwel Qorti fil-korp tas-sentenza li l-preskrizzjoni applikabbli kienet dik tal-hames snin ghax il-kaz kien jirreferixxi ghal appalt u mhux bejgh semplici mhux kumment deciziv ghax il-Qorti ma inkorporatux fid-dikjarazzjoni mdahhla fid-dispozittiv ta' l-istess sentenza. Dan iwassal li l-konvenuti setghu jipproponu eccezzjoni ohra kuntrarjament ghad-decizjoni ta' l-ewwel Qorti u kien kompitu ta' l-ewwel Qorti li tidhol fil-mertu ta' l-eccezzjoni tal-preskrizzjoni skond l-artikolu 2149(a) cioe` l-preskrizzjoni tas-sentejn. Ghalhekk id-decizjoni ta' l-ewwel Qorti tat-28 ta' Jannar 1998 ma kenitx ta' impediment ghat-tqanqil ta' l-eccezzjoni ulterjuri tal-Kap 16 art 2149(a) u l-Qorti kellha l-obbligu tidhol fil-mertu fid-decizjoni tas-16 ta' Dicembru 1998 u ghalhekk l-Onor. Qorti ta' l-Appell irrevokat is-sentenza tas-16 ta' Dicembru 1998 u irrinvjat l-atti quddiem din il-Qorti diversament presjeduta.

Ghalhekk din is-sentenza tirrigwarda decizjoni fuq l-applikazzjoni *o meno* ta' l-art 2149(a) tal-Kap 16.

Xehed Dr. T. Azzopardi u qal li l-mertu ta' din il-kawza kien mghoddi lilu fid-data li ried jivverifika. Il-mertu ta' din il-kawza hu granit tat-tarag ta' barra u kcina wkoll. F'dan il-kaz ma kienx hemm diffetti fl-oggetti konsenjati. Ir-raguni ghaliex ma kienx hallas kien li fuq il-kuntratt l-iehor kien hallas somma in avvanz li kienet kbira hafna. Fuq il-kuntratt l-iehor kien hemm diffetti serji hafna, b'hekk hu hass li ma kellux ghalfejn ikompli johrog iktar flus meta hu kellu jiehu minn ghandhom, anke ghax in-negozju kien f'hin wiehed. Hu jahseb li din ir-raguni kien taha lill-atturi diga. Mistoqsi jekk bejn meta gew konsenjati l-merci u meta giet prezentata l-ittra ufficjali, kienx qed isir tentattiv biex isir *arbitration*, wiegeb li l-*arbitration* mhux korretta, kienu kellmuh dwar il-kont. It-tentattivi saru dejjem minghajr pregudizzju bejn l-avukati u mhux kienu waqfu jaraw jekk jistghux jaghmlu *arbitration*. Li tkellmu kien fuq il-kont u l-problemi li kien hemm.

D. KUNSIDERAZZJONIJIET:

Illi din hija kawza ghall-hlas ta' l-ammont ta' tmien mija tlieta u disghin Liri Maltin u sitta u tmenin centezmu (Lm893.86) liema ammont jirrapprezenta l-bilanc ta' prezz ta' wicc ta' bank tal-kcina tal-granit, *skirting* u materjal iehor konsenjat mis-socjeta` Hal Mann. Illi ghal din l-azzjoni giet eccepita ulterjorment il-preskrizzjoni ai termini ta' l-artikolu 2149(a) tal-Kap 16. Ghalhekk, din is-sentenza hija limitata ghal din l-eccezzjoni.

L-artikolu 2149 (a) tal-Kap 16 jiddisponi:

"L-azzjonijiet hawn taht imsemmija jaqghu bi preskrizzjoni bl-eghluq ta' sentejn:

a) L-azzjonijiet tal-bennejja ta' bastimenti jew bcejjec ohra tal-bahar, u tal-kuntratturi ta' bini iehor jew ta' xogholijiet ohra ta' injam, gebel jew materjal iehor, ghall-opri mahdumin minnhom jew ghall-materjal li jfornu."

Fl-artikolu 2149 (a), il-preskrizzjoni tirreferixxi ghall-krediti ta' dawk li fihom tkun prevalenti l-karattru ta' spekulaturi, u li aktar minn opra, jipprestaw xoghol - opus - minghajr distinzjoni in rigward tan-natura tax-xogholijiet minghajr qies ta' l-importanza tas-somministrazzjonijiet.

Fil-fatt, l-artikolu 2149 (a) mhux applikabbli ghall-kaz ta' semplici fornitura ta' materjal minn min ma jkunx ukoll l-appaltatur ta' l-opra li ghaliha l-materjali jkunu servew. (**Lawrence Formosa et vs Anthony Borg proprio et noe,** Appell 27 ta' Jannar 1997,u **Langdale Ltd. vs Jon David Ltd.** deciza mill-Qorti ta' l-Appell fit-3 ta' Novembru 2004).

Il-preskrizzjoni taht l-artikolu 2149 (a) tolqot l-azzjonijiet ta' kuntratturi "ghall-opri mahdumin minnhom jew ghall-materjal li jfornu." Dwar din il-prekrizzjoni, il-Qorti ta' l-Appell f'sentenza moghtija fis-27 ta' Mejju 1957 f'**George Zammit vs Teresa Bonnici noe** qalet hekk:
"Dik id-dispozizzjoni tal-ligi tikkontempla l-azzjonijiet……tal-kuntratturi ta' bini iehor jew ta' xogholijiet ohra ta' injam, gebel jew materjal iehor, ghall-opri mahdumin minnhom jew ghall-materjali li jfornu. Din id-dispozizzjoni ma tikkontemplax il-kaz ta' fornituri ta' materjal in genere, izda tal-fornituri li jsiru minn…..appaltaturi ta' xogholijiet, li flimkien mal-opra taghhom ikunu in konnessjoni mal-istess opera fornew ukoll il-materjali mehtiega………"

Ghaldaqstant, dik il-preskrizzjoni mhix applikabbli ghall-kaz ta' semplici fornitura ta' materjal minn min ma jkunx ukoll l-appaltatur ta' l-opra li ghaliha l-materjali jkunu servew." (Ara **A.M.C. Marketing Ltd. vs Pletz Holdings Ltd.** deciza mill-Prim'Awla Qorti Civili fit-22 ta' Frar 2002).

Hekk gie ribadit ukoll fis-sentenza deciza mill-Qorti ta' l-Appell fl-ismijiet **Paul Formosa vs Salvu Debono** deciza fil-5 ta' Ottubru 2001.
"Gie ritenut minn dawn il-Qrati li dan is-subinciz [l-artikolu 2149(a)] ma japplikax fejn ikun hemm semplici fornitura ta' materjali imma kien jikkontempla biss dawk il-materjali suppliti mill-kuntratturi fuq xogholijiet meta dawn ikunu impjegati f'xogholijiet ta' kostruzzjoni minnhom esegwiti jew fl-istess utilizzati."

F'dan l-istess kaz, saret referenza ghal kaz iehor deciz mill-Qorti tal-Kummerc, **Victor Camilleri vs Emanuele Abela et** deciza fil-31 ta' Mejju 1977 u ghall-kaz **Maria**

Camilleri vs John Licari, Appell deciz fis-16 ta' Ottubru 1972, Vol. XLI.i.347
"……ghall-applikazzjoni ta' dan l-artikolu irid jissussisti l-element ta' "opus" da parti tal-kuntrattur fil-konfront tal-eccipjent altrimenti l-kontrattazzjoni tkun wahda ta' bejgh ordinarju u ma jinqabadx mill-imsemmi artikolu."

Illi jirrizulta mill-unika xhieda li nghatat mill-konvenut f'din il-kawza li l-kontrattazzjoni bejn iz-zewg socjetajiet ma kenitx dik semplici ta' fornitura ta' materjal, izda wkoll l-applikazzjoni tal-prodotti stante li kien hemm granit tat-tarag ta' barra kif ukoll kcina. Il-konvenut fil-fatt sostna li kien hemm xi difetti (fol 30). Huwa kompla jghid f'nota spjegattiva tieghu li "l-atturi ippruvaw jirrimedjaw fejn setghu, izda bdew jaggravaw id-difetti, billi gabu "*portable polisher*" bl-i*steel wool* u x-xquq bdew isiru suwed. Ghalhekk, ix-xoghol rimedjali kellu jitwaqqaf." (fol 34). Dan ifisser li x-xoghol kien qed isir ukoll permezz ta' haddiema tal-istess socjeta` attrici; allura dan ma kienx biss jittratta l-fornitura ta' materjal izda wkoll prestazzjoni tax-xoghol.

Jiddependi hafna mill-agir u l-intenzjoni tal-partijiet u jekk l-intenzjoni kienet wahda *di dare* l-kuntratt ghandu jitqies bhala bejgh waqt li jekk l-intenzjoni kienet *di fare* japplikaw il-principji ta' l-appalt. Ara **George Camilleri vs Joseph Mamo noe**, Qorti Kummercjali, 28/08/1951 (Vol XXV-III-639), u **George Vassallo vs Lawrence Fenech et noe**, 26/04/1988, u Appell Inferjuri Civili, 22/11/2002, **Frederick Micallef noe et vs May Sullivan**.

Illi l-eccezzjoni tal-preskrizzjoni trid tinghata tifsira restrittiva, u ghalhekk jekk ikun jezisti xi dubju dwar l-applikabilita` taz-zmien preskrittiv minn dak li jirrizulta mill-atti, tali dubju ghandu jmur kontra l-eccipjent. Il-preskrizzjoni wkoll, dik tax-xorta li titfi l-process, hija istitut li min-natura tieghu, irid jitqies fil-limiti stretti li tapplika ghalih il-ligi, u jitfisser dejjem b'mod li ma jgibx fix-xejn il-ghan li ghandu jsir haqq fuq is-sustanza tal-kwistjoni. Ghalhekk hija regola ewlenija fil-procedura li l-prova li l-azzjoni hija preskritta trid issir minn min iqanqal l-eccezzjoni, u ghalkemm il-parti attrici ghandha tressaq

provi biex tittanta xxejjen dawk tal-parti mharrka, izda l-piz jaqa' principalment fuq min jallega l-preskrizzjoni. Il-parti mharrka trid tipprova li l-parti attrici ghaddhielha z-zmien utli biex tressaq il-kawza, u dan miz-zmien minn meta dik il-kawza setghet titressaq. (Ara **Guido Vella vs Emanuel Cefai**, Appell Civili tal-5 ta' Ottubru 2001, u **Victor Portelli vs Mark Psaila**, deciza mill-Prim'Awla Qorti Civili fid-29 ta' Mejju 2003).

Ara wkoll f'dan ir-rigward il-kawza deciza fl-4 ta' Dicembru 1987 mill-Onor. Qorti tal-Kummerc, Onor. Imhallef Dr. J. D. Camilleri fl-ismjiet **Edgar Causon noe vs Abdelsalam Sheibani**, u **Camilleri vs Frendo** (Kollezz. Vol XII pg. 144) u **Joseph Borg vs Nobbli Maria Testaferrata Bonici** deciza mill-Onor. Qorti ta' l-Appell fl-24 ta' Marzu 1958.

Jemergi car li l-kuntratt kien wiehed ta' appalt u mhux ta' bejgh u hu sufficjenti li wiehed ihares lejn id-diversi *items* ta' *crane charges*, *polishing for cement tiles*, *sand* u *crane*, *full round bevelling* u *laying charges*.

Izda s-socjeta` attrici issostni li kif jidher car mit-traskrizzjoni ta' din il-parti tax-xhieda tal-konvenut, l-Avukat Dottor Tonio Azzopardi xehed illi:
"f'din il-kaz ma kienx hemm difetti fl-oggetti konsenjati. Ir-raguni ghaliex ma kontx hallast kien li fuq il-kuntratt l-iehor kont hallast somma in avvanz li kienet kbira hafna. Fuq il-kuntratt l-iehor kien hemm difetti serji hafna, b'hekk jiena hassejt li ma kellix ghalfejn inkompli nohrog aktar flus meta jiena kelli niehu minn ghandhom, anke ghax in-negozju kien f'hin wiehed. Jiena nahseb li din ir-raguni kont tajtha lill-atturi diga."

Kompliet issostni s-socjeta` attrici li ghalhekk johrog car li l-konvenut spjega li l-ilment ma jikkoncernax ix-xogholijiet mertu ta' dawn il-proceduri u li kien qieghed ihoss li qabel ma l-kwistjoni fil-kawza l-ohra tigi rizolta m'ghandux ihallas il-bilanc ta' l-azzjoni odjerna u li ghalhekk ma kienx qed jikkontesta li m'ghandux jaghti l-ammont pretiz izda li l-konvenut kien qed isostni li ghandu pretensjoni kontra s-socjeta` attrici. Kawza ta' dan skond is-socjeta` attrici dak

dikjarat mill-konvenut l-Avukat Dottor Tonio Azzopardi effettivament jikkostitwixxi gharfien tad-dejn tal-konvenuti fil-konfront tas-socjeta` attrici u b'hekk rinunzja tal-preskrizzjoni.

Sostniet id-ditta attrici li dak li qal il-konvenut jikkostitwixxi rinunzja tal-preskrizzjoni. Dab isib konferma wkoll fil-principju guridiku diversi drabi enuncjat mill-Qrati nostrali li huwa pacifikament notorju li jezistu cirkostanzi li manifestament jiddimostraw illi l-preskrizzjoni eccepita hija inkompatibbli meta jirrizultaw certi attijiet ohra. B'ezemplari jistghu jissemmew il-kaz tar-rikonoxximent tad-dejn jew fejn id-debitur ma jichadx id-dejn (Kollez Vol XL XLVIII pIII p1440; "Victor Calleja noe vs Nazzareno Vassallo et noe", Appell, 5 ta' Ottubru 1998), il-pagament akkont (Kollez Vol XXIX pI p755), il-prova ta' l-ammissjoni tad-dejn ("Silvio Frendo vs Andrew Faenza", Appell, Sede Inferjuri, 2 ta Gunju 2000) u l-kompensazzjoni (Kollez. Vol XXX pI p964). Dawn l-ezemplari kollha jirrientraw fil-kwadru guridiku ahjar konoxxut bhala rinunzja ghall-preskrizzjoni. Sostniet ukoll li kif inghad mill-Qorti Taljana ta' Cassazzjoni:
"l'eccezione di rinuncia alle prescrizione non integra una eccezzione in senso proprio, e pertanto puo` essere presa in esame dal giudice anche "ex officio", senza bisogno di un' apposita iniziativa della parte interessata, purche` i fatti sui quali l'eccezione si fonda, anche se non allegati dalle parti, siano stati ritualmente acquisiti al processo."

Izda jinghad li rinunzja ghandha dejjem tkun cara, esplicita u inkondizzjonata. Ara f'dan is-sens Appell Civili Superjuri, 15/01/2001, **Agostino Azzopardi and Sons Limited vs Randolph Schambri**; Appell Civili Inferjuri, 02/06/2000, **Silvio Frendo et vs Andrew Faenza** (LXXXIV-II-I); **Sant Cassia vs Anne Deguara**, Appell Inferjuri, 01/03/1982; **Henry Thake vs C. Borg**, Appell Inferjuri, 25/11/2986; Prim'Awla, 13/01/1995, **Bugeja vs Bugeja**; Prim'Awla 03/10/2001, **Grima vs German**; Appell Inferjuri Civili, 29/11/2007, **Cutrico Services Limited vs Darwin International Limited**.

Fil-fehma tal-Qorti, ma kienx hemm rinunzja u certament mhux fit-termini rikjesti mill-gurisprudenza.

Issa l-obbligu ghall-fini tal-preskrizzjoni li jipprova minn liema data beda jghaddi t-terminu tal-preskrizzjoni jew meta kien dovut il-hlas skond il-kuntratti relattivi jinkombi fuq il-konvenut.

Il-konvenuti *nomine* sostnew li x-xogholijiet li dwarhom qed jintalab il-hlas saru fl-1992, u dawn l-*invoices* inhargu minnufih. Fil-fatt l-*invoices* huma datati 10 ta' Settembru 1992, kif ukoll Ottubru u Novembru 1992 (fol 6 sa 10).

Illi l-atturi baghtu ittra ufficjali datata 5 ta' Frar 1996 (fol 136) li giet notifikata wara Frar 1996. Il-kawza odjerna giet ipprezentata fi Frar 1996. Dan iwassal ghall-fatt li l-kawza hija preskritta a tenur ta' l-artikolu 2149(a).

Jirrizulta li l-*invoices* kienu hargu minnufih max-xoghol, li ma sar ebda pagament wara l-1989 u li ghalhekk il-preskrizzjoni ma gietx interrotta.

E. KONKLUZJONIJIET:

Ghal dawn il-motivi l-Qorti tilqa' l-eccezzjoni tal-konvenuti bazata fuq li l-kreditu pretiz mis-socjeta` attrici huwa preskritt a tenur ta' l-artikolu 2149(a) tal-Kap 16.

Spejjez ta' din l-eccezzjoni kontra s-socjeta` attrici.

< Sentenza Finali >

--------------------------------TMIEM--------------------------------